

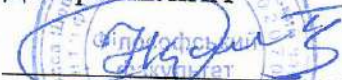
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет

Кафедра релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Дмитро НЕЛІПА

« 31 » 08 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ
для студентів

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма
спеціалізація
вид дисципліни

03 Гуманітарні науки
031 Релігієзнавство
перший (бакалаврський)
Релігієзнавство
-
вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2021/2022</u>
Семестр	<u>III</u>
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладачі: Шавріна Ірина Валентинівна, к.ф.н., доцент кафедри релігієзнавства

Пролонговано: на 20~~22~~/20~~23~~ н.р. (Маслікова Т.І.) 08 20~~22~~ р.
на 20__/20__ н.р. (_____) «__» 20__ р.

КИЇВ – 2021

Розробники: Шавріна Ірина Валентинівна, к.ф.н., доцент кафедри релігієзнавства

Затверджено
« 26 » серпня 2021 р.

Зав. кафедри релігієзнавства
Свєтлослава (Свєтлослава ХАРЬКОВІЦЕНКО)

Протокол № 1 від « 26 » серпня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від « 31 » серпня 2021 року № д ЗМ
Голова науково-методичної комісії _____ (Ірина МАСЛКОВА.)

« 31 » серпня 2021 року

Традиційно на 2022-2023 н.р. Лр. № від 31.08.2022

Маслікова Т.Т. ЗМ

ВСТУП

1. Мета дисципліни – забезпечення стійкої системи знань щодо сучасної ситуації в релігійній сфері буття світу, проблематики релігієзнавчих розвідок сьогодення та з методології, що застосовується сучасними дослідниками феномену релігії; формування у студентів компетентностей, які дозволять їм дослідити сучасні процеси, що відбуваються в релігійному житті другої половини ХХ ст. та на початку ХХІ ст.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

2.1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** ознаки, що дозволяють визначити сучасні процеси у релігійному житті; мати уявлення про основні особливості догматики і культу світових релігій, їх історичну еволюцію та сучасний стан.

2.2. **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо феноменів та явищ культури, релігійних процесів та подій; застосовувати основні терміни, категорії з релігієзнавства в аналізі світоглядних проблем і соціально-культурних явищ та процесів; оперувати об'єктивними знаннями з історії релігії та історії культури.

2.3. **Володіти** філософським категоріальним апаратом; **навичками** наукового дослідження та управління інформацією; критичного ставлення та прогнозування стосовно соціально-політичних, культурних та релігійних подій та явищ; використання іншомовних фахових культурологічних та релігієзнавчих інформативних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «*Фактори розвитку сучасного релігійного життя*» знайомить студентів з сучасною ситуацією в релігійній сфері буття світу, з проблематикою релігієзнавчих розвідок сьогодення та з методологією, що застосовується сучасними дослідниками феномену релігії. Вивчення курсу охоплює в першу чергу проблеми визначення та характеристики головних подій та найважливіших тенденцій у розвитку релігійного життя світу в останні десятиріччя ХХ ст. та на початку ХХІ ст., які, з одного боку є виявом загальносупільних процесів зазначеного періоду часу, а з другого – продовжують характеризувати сучасні явища у цій конкретній сфері життєдіяльності людства, та впливають на подальшу історію суспільства в цілому. А саме: дослідження конвергентних та дивергентних процесів в сучасному релігійному житті.

4. Завдання (навчальні цілі) – надати студентам цілісну систему знань про сучасну ситуацію в релігійній сфері буття світу, основну проблематику релігієзнавчих розвідок сьогодення, дослідницькі підходи та методології, що застосовується сучасними культурологами при дослідженні факторів, що впливають на сучасне життя.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ФК 5. Здатність аналізувати сутність, властивості та інші системні характеристики феномену релігії із застосуванням спеціальних методів релігієзнавства.

ФК 7. Здатність застосовувати знання про основні форми та тенденції виникнення нових релігійних віровчень, рухів та організацій для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем релігієзнавства.

ФК 8. Здатність виявляти сучасні тенденції співіснування різних релігій і конфесій в умовах глобалізації та міжкультурного діалогу.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці 3
---	---------------------------------	----------------------	---------------------------------------

Код	Результат навчання			дисципліни
	Знати:			
1.1	предмет, об'єкт, методологічні принципи, методи дослідження феномену релігії	Лекції, семінари	Усні доповіді, письмова контрольна робота	10
1.2	ознаки, що дозволяють визначити процеси у релігійному житті як «конвергентні»	Лекція, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	10
1.3	місце і роль релігійних організацій в вирішенні нагальних проблем сучасності	Лекції, семінари	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	10
1.4	принципові умови досягнення толерантного спілкування між представниками різних релігій та світобачень	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, комплексний аналіз, письмова контрольна робота	10
	Вміти:			
2.1	аналізувати сучасну релігійну ситуацію в світі та в Україні на тлі глобальних тенденцій релігійного життя; орієнтуватись у розмаїтті релігійної палітри сучасного світу	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, комплексний аналіз, письмова контрольна робота	10
2.2	вдаватися до діалогу та співробітництва між віруючими і невіруючими різних конфесій як засобу досягнення консенсусу, громадянської злагоди в суспільстві	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, комплексний аналіз, письмова контрольна робота	10
2.3	здійснювати пошук, систематизацію та інтерпретацію додаткової інформації, необхідної для вивчення проблематики курсу	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, комплексний аналіз, письмова контрольна робота	10
2.4	вживати досвід толерантного ставлення до інаковірних, мирного вирішення проблемних питань у стосунках між представниками різних релігій	Семінари, Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, комплексний аналіз	10
	комунікація:			
3.1	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, комплексний	5

	релігійнознавчої літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт		аналіз	
3.2	вести полеміку стосовно питань сучасного релігійного життя на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом курсу	Семінари	Дискусії	5
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу стосовно питань курсу	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, комплексний аналіз	10

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1
	Програмні результати навчання										
ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією з різних джерел, критично її аналізувати, інтерпретувати, класифікувати, систематизувати з метою розв'язання релігійнознавчих проблем.	+			+	+	+	+		+	+	+
ПРН 3. Мати навички застосування предметних знань з релігійнознавства з метою аналізу актуальних суспільних проблем.	+	+	+		+	+				+	
ПРН 7. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти, пов'язані з розвитком релігій та конфесій, використовувати їх для розв'язання складних завдань у спеціалізованих сферах професійної діяльності.	+			+		+	+	+	+		+
ПРН 8. Критично оцінювати й аналізувати інформацію різних джерел з релігійнознавчої проблематики.			+		+		+				+
ПРН 9. Використовувати інформаційні технології для виявлення сучасних тенденцій співіснування релігій та конфесій в умовах глобалізації та міжкультурного діалогу.				+			+	+			+
ПРН 12. Презентувати власний погляд у відкритих дискусіях з релігійнознавчої проблематики.						+			+	+	+

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.4); (комунікація 3.1-3.2); (автономність та відповідальність 4.1), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

- Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах: РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4,

2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1 – 30 / 50 балів

2. **Самостійна робота №1 (комплексний аналіз трансатлантичних змін в сучасних релігіях):** РН 1.1, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 4.1 – 9 / 15 балів

Самостійна робота №2 (комплексний аналіз ставлення представників різних релігій до низки проблем): РН 1.1, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 4.1 – 9 / 15 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка за семестр складається із балів, отриманих за аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах) та за самостійні роботи (робота з літературою, комплексний аналіз). Всі види робіт за семестр мають у підсумку:

- в максимальному вимірі 80 балів
- в мінімальному вимірі 48 балів

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкова контрольна робота в письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3 – 12 / 20 балів

Підсумкове оцінювання у формі заліку:

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів за систематичну роботу впродовж семестру з урахуванням підсумкової контрольної роботи. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критичний мінімум – 60 балів, для одержання заліку необхідно обов'язково відпрацювати пропущені теми в письмовій формі та здати/надіслати електронною поштою викладачу, що проводить семінарські заняття.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестрову роботу (мінімум 48, максимум 80 балів) та підсумкової контрольної роботи (мінімум 12, максимум 20 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Підсумкова контрольна робота	Підсумкова оцінка з дисципліни
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 48 бали	Max – 80 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	До теми: 1-4, 6, 7, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 23, 24 протягом семестру, згідно з графіком навчальних занять. У разі відсутності студента на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«3» x 10 = 30	«5» x 10 = 50
Самостійна робота	До тем 4-6: Індивідуальна самостійна	«9» x 1 = 9	«15» x 1 = 15

	робота: комплексний аналіз трансатлантичних змін в сучасних релігіях (Додаток самостійної роботи студента) до кінця жовтня		
	До тем 23-24: Індивідуальна самостійна робота: комплексний аналіз ставлення представників різних релігій до проблем: абортів, смертної кари, клонування, кремації, евтаназії, еволюції, целительства, комп'ютерних ігор, одностатевих шлюбів, релігійної освіти в державних школах, самогубства тощо (за вибором студента) (Додаток самостійної роботи студента) кінець листопаду	«9» x 1 = 9	«15» x 1 = 15
Підсумкова контрольна робота	До тем 15-22	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
Підсумкова оцінка дисципліни	3	60	100

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Усна доповідь:

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

Доповнення / участь в дискусіях:

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення

теми,

2 бали – доповнення змістовне

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

2. Самостійна робота (комплексний аналіз):

15-13 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження

12-9 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

8-0 балів - в цілому володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

3. Контрольна робота:

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність письмової роботи

15-12 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

11-7 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

6-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє несамостійність у виконанні завдань

7.3 Шкала відповідності:

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Частина 1.</i>				
1	Тема 1. «Конвергентний процес» як термін сучасного релігієзнавства	2	2	2
2	Тема 2. «Дивергентний процес» як термін сучасного релігієзнавства	2	2	2
3	Тема 3. Конвергентні та дивергентні процеси в історії релігії і сучасному релігійному житті	1	2	
4	Тема 4. Паксізація. Вельтизація. Глобалізація	1	2	
5	Тема 5. Американізація	2		2
6	Тема 6. Віртуалізація	1	2	
7	Тема 7. Діалог. Екуменічний рух	1	2	2
8	Тема 8. Секуляризація	1		2
9	Тема 9. Екзотерізація	1		2
10	Тема 10. Зростання інклюзівізму	1		2
11	Тема 11. Консюмерізм	2	2	
12	Тема 12. Приватизація	1	2	
13	Тема 13. Ревайвалізм	1		2
14	Індивідуальна самостійна робота: комплексний аналіз трансатлантичних змін в сучасних релігіях			14
<i>Частина 2.</i>				
15	Тема 14. Акселерація	1	2	
16	Тема 15. Актуалізація есхатології. Актуалізація соціальних концепцій	1	4	2
17	Тема 16. Модернізм і постмодернізм	1		2
18	Тема 17. Сучасний релігійний плюралізм	1		2
19	Тема 18. Раціоналізація культових дій	1	2	2
20	Тема 19. Егосинтезація	1	2	
21	Тема 20. Синкретизм. Сцієнтизм	1		2
22	Тема 21. Уніфікація екстеріоризації	1		2
23	Тема 22. Нові релігійні течії	1		2
24	Тема 23. Фемінізація. Харизматизація	1	2	2
25	Тема 24. Толерантність	1	2	
26	Індивідуальна самостійна робота: комплексний аналіз ставлення представників різних релігій до проблем: абортів, смертної кари, клонування, кремації, евтаназії, еволюції, целітельства, комп'ютерних ігор, одностатевих шлюбів, релігійної освіти в державних школах, самогубства тощо (за вибором студента)			14
27	Підсумкова контрольна робота	2		
	ВСЬОГО	30	30	60

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Семінари – **30 год.**

Самостійна робота – **60 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна: (Базова)

1. *Банах В.* Нові російські слов'янофіли та євразійці 90-х років. Релігійний аспект. // Історія релігій в Україні. Кн. 2. – Львів : Логос, 2016 . – С. 138- 145.
2. *Виговський Л. А.* Сакралізація та секуляризація як чинники змін сфер функціонування релігійного комплексу [Текст] / Л. А. Виговський // Мультиверсум. Філософський альманах. – 2004. – № 43. – С. 8–16.
3. *Єленський В. Є.* Релігія після комунізму. Релігійно-соціальні зміни в процесі трансформацій центрально – і східноєвропейських суспільств: фокус на Україні – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – 419 с.
4. *Йосипенко С. Л.* Теолого-політична проблема в ранньомодерній духовній культурі. Стаття друга: секуляризація / С. Л. Йосипенко // Мультиверсум. Філософський альманах. – 2006. – № 58. – С. 34–45.
5. *Казанова Х.* По той бік секуляризації / Хосе Казанова. – Київ: Дух і літера, 2016. – 264 с.
6. *Мартинюк Е.І.* Конвергентні процеси в релігійному житті другої половини ХХст. // Компаративістські дослідження. Наука і релігія: Проблеми діалогу: Одеськ. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова — Наук.-дослідн. Центр «Компаративістські дослідження релігії»; - Одеса: АО Бахва, 2002. – С. 37 – 48.
7. *Мартинюк Е.І., Никитченко О.Е.* Конвергентні процеси в релігійному житті нашого часу // Релігія-Світ-Україна. Кол. монографія в 3-х книгах за наук. ред. проф. А.Колодного і Л.Филипович. Книга III. Релігійні процеси в перспективі їх виявів//УР. - к.; УАР, 2012. № 61. – С.368-375.
8. Релігія-Світ-Україна/ [ПавленкоП., ФилиповичЛ., Яроцький П. и др.] – Колективна монографія в 3-х кн. – Книга 1: Релігія у світі культурно-цивілізаційного діалогу. Українське релігієзнавство. – К., 2010. – 339 с.
9. *Сморжевська О.* Постмодерністські візії релігійності: сучасне язичництво у міській культурі (Україна в загальноєвропейському контексті)// Київ: Видавець Олег Філюк, 2017. – 198 с.
10. *Филипович Л.* Нетрадиційна релігійність: Проблема вибору / Л. Филипович // Сучасна релігійність: Зміст, стан, тенденції [Текст]: зб, м-лів І Всеукр. наук, конф., березень 2007. - Луцьк : [б. в.], 2007. – С. 3-7.

Додаткова:

1. Bellah R. N., R. Madsen W. M., Sullivan A., Swidler S. M. Tipton Habits of the Heart: Individualism and Commitment in American Life. Berkeley, CA: University of California Press, 1996. – 359 p.
2. Berger P. The Desecularization of the World: A Global Overview // The Desecularization of the World: Resurgent Religion and World Politics / ed. by P. L. Berger. Washington: Ethics and Public Policy Center and W. B. Eerdmans Publ., 1999. – P. 1–19.
3. Berger P. The Sacred Canopy: Elements of Sociological Theory of Religion. New York: Doubleday & Company, Inc., 1967. – P.105-174.
4. Borg M. ter. Non-institutional Religion in Modern Society // Implicit Religion. 2008. Vol. 11, N 2. – P. 127–141.
5. Casanova H., «Religion, European Secular Identities, and European Integration» Eder, "Europäische Säkularisierung. Ein Sonderweg in die postsäkulare Gesellschaft?"[Электронный ресурс]/H.Casanova - режим доступа: <http://www.eurozine.com/articles/2006-07-07-eder-de.html>

6. Dobbelaere K. The Meaning and Scope of Secularization The Oxford Handbook of the Sociology of Religion / ed. by P. B. Clarke. Oxford: Oxford university press, 2009. – P. 599–615.
7. Habermas J. Secularism's Crisis of Faith: Notes on Post-Secular Society // New Perspectives Quarterly. 2008. Vol. 25. – P. 17–29.
8. Hervieu-Leger D. Individualism, the Validation of Faith, and the Social Nature of Religion in Modernity // The Blackwell Companion to Sociology of Religion / ed. by R. K. Fenn. Hoboken, NJ: Blackwell Publishing, 2003. – P. 161–175.
9. Кнаптон S. Christianity will rise as sceptics die out, geneticist claims/ Електроний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.telegraph.co.uk/culture/hayfestival/10856665/Christianity-will-rise-as-sceptics-dieout-geneticist-claims.html>
10. Luckmann T. Invisible Religion. New York: MacMillan, 1967. – 128 p.
11. Lyon D. Jesus in Disneyland: Religion in Postmodern Times. Cambridge: Polity Press, 2013. – 200 p.
12. Mathews G. Global Culture / Individual Identity: Searching for Home in the Cultural Supermarket. London; New York: Routledge, 2000. x, 228 p.
13. Taylor Ch. A Secular Age. – Harvard University Press, 2007. – 851 p.
14. Shavrina I. Consumerism as feature of modern religion N. – Гілея: науковий вісник. – К.: «Видавництво «Гілея», 2020. – Вип. 156 (№ 5). – С. 272-274 .
15. Шейлаїзм. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Шейлаїзм>